

5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. (зі змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 27.01.2018 р.).
6. Авраменко О.В., Благута Р.І., Гуцуляк Ю.В. Слідчі (розшукові) дії: навч. посібник / за заг. ред. Р.І. Благуту та Є.В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2013. 416 с.
7. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні і розслідуванні: Наказ МВС України від 07.07.2017 р. № 575. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 27.01.2018 р.).
8. Пряхін Є.В. Слідча тактика: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 116 с.
9. Благута Р.І., Гарасимів О.І., Дуфенюк ОМ. Криміналістика: підручник / за заг. ред. Є.В. Пряхіна. 3-тє вид., переробл. та допов. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 948 с.
10. Тищенко С.О. Особливості організації і тактики проведення огляду місця події. Науковий вісник ДДУВС. 2014. № 4. С. 409–413.

УДК 343.1

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ДОКАЗУВАННЮ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЩОДО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

CIRCUMSTANCES SUBJECT TO PROOF OF CRIMINAL PROCEEDINGS ON THE LEGAL ENTITY

Панченко О.В.,

здобувач кафедри кримінального процесу

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті здійснюється науковий аналіз обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні щодо юридичної особи. На підставі відповідного дослідження надаються пропозиції про внесення змін до чинного кримінального процесуального законодавства з метою підвищення його дієвості.

Ключові слова: юридична особа, щодо якої здійснюється кримінальне провадження; обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні щодо юридичної особи.

В статье осуществляется научный анализ обстоятельств, подлежащих доказыванию в уголовном производстве в отношении юридического лица. На основании соответствующего исследования высказываются предложения о внесении изменений в действующее уголовное процессуальное законодательство с целью повышения его эффективности.

Ключевые слова: юридическое лицо, в отношении которого осуществляется уголовное производство; обстоятельства, подлежащие доказыванию в уголовном производстве в отношении юридического лица.

The purpose of criminal procedural knowledge is to obtain information about circumstances that are subject to proof in criminal proceedings.

What is important is that during the proceedings, competent state bodies and persons from all flow of information about the properties, status, features of the object of cognition highlight the most important legally significant information about the facts, the amount of which should be sufficient to solve the tasks of criminal proceedings. The essence of such circumstances is the subject of evidence, which is defined in the Criminal Procedure Code of Ukraine.

Facts and circumstances analysis what is the subject to be proven in a criminal proceeding concerning a juridical person gives grounds for concluding that it is necessary to distinguish in the theory of criminal procedural law such a kind of subject of proof as a "special-derivative" inherent in a criminal proceeding concerning juridical person. It is special because it differs from the content and range of circumstances to be proved in this type of proceedings, compared with the general one. Derivative – because the need for its formation depends entirely on the presence of a criminal offense in the actions of the authorized individual and the lack of grounds for closing the criminal proceedings against her.

System analysis of the provisions of the criminal and criminal procedural laws makes it possible to distinguish the elements of the subject of evidence in a criminal proceeding against a legal entity, which should be consolidated in a separate article of the Criminal Procedural Code of Ukraine: "Circumstances to be established in a criminal proceeding against the juridical person".

Key words: juridical person against whom are applied the criminal proceeding; facts what are the subject of proof in criminal proceeding against juridical person.

Метою кримінального процесуального пізнання є одержання відомостей про обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Важливо, щоб під час судочинства компетентні державні органи та особи з усього потоку інформації про властивості, стан, особливості об'єкту пізнання виділяли найбільш важливі юридично значущі відомості про факти, обсяг яких має бути достатнім для вирішення завдань кримінального провадження. Сутність таких обставин складає предмет доказування, який визначається у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України).

Виокремлення та оцінка обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні щодо юридичної особи, є актуальною з погляду науки та потреб практики.

Питання предмету доказування та його специфіки у різних видах кримінального провадження було та залишається предметом дослідження багатьох вчених. Актуальність проведених пошуків важко переоцінити. Однак постійні зміни у кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві, поява нових видів проваджень у рамках криміналь-

ного судочинства потребують окремого наукового осмислення сутності та змісту обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, зокрема щодо юридичних осіб.

Проблематиці предмета доказування приділяли увагу такі юристи, як: О.В. Баганець, В.В. Вапнярчук, Ю.М. Грошевий, В.П. Гмирко, В.С. Зеленецький, М.М. Михеєнко, М.А. Погорецький, В.О. Попелюшко, С.М. Стахівський, М.С. Строгович, Ф.Н. Фаткуллін, М.Є. Шумило та ін.

Метою та завданням статті є виокремлення обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні щодо юридичної особи.

Загальноновизнаним у наукових колах є той факт, що пізнання у кримінальному судочинстві здійснюється за допомогою кримінально-процесуального доказування, яке за своєю гносеологічною суттю є різновидом людського пізнання дійсності [1, с. 9; 2, с. 296]. «Воно не є науковим у тому розумінні, що не ставить собі за мету пізнання закономірностей розвитку природи й суспільства, але в плані встановлення окремих фактів, явищ дійсності має багато спільного з науковим пізнанням. У кримінально-процесуальному

доказуванні як пізнавальній діяльності застосовуються (звичайно, з урахуванням його особливостей) усі закони і категорії діалектичної і формальної логіки. Ця специфіка зумовлена передусім об'єктом, завданням і засобами пізнання, колом його суб'єктів, процесуальними строками і процесуальною формою» [3, с. 115–116].

Для всебічного з'ясування обставин кримінального правопорушення на законодавчому рівні встановлений орієнтир, а саме перелік обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (предмет доказування), з метою вирішення завдань кримінального судочинства.

Багатьма юристами на дослідницькому рівні вже давно обґрунтована теза, що у кримінальному процесі існує декілька видів предмета доказування, які відрізняються один від одного за такими критеріями, як: структура, зміст фактів та обставин, які його складають, правових наслідків, що настають внаслідок винесення рішення по суті тощо [4, с. 49; 5, с. 59–63].

З'ясування місця предмета доказування щодо юридичної особи в системі обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному судочинстві, дасть можливість визначитися з його структурою та змістом, послідовністю встановлення обставин, що підлягають встановленню у даному виді провадження, їх характеристикою. Результати цієї роботи дозволять виокремити об'єкт, завдання, засоби пізнання та його процесуальні особливості.

Як вже зазначалося у попередніх наукових працях автора, предмет доказування у кримінальному провадженні щодо юридичної особи має дещо відмінну, порівняно з іншими, визначеними на теоретичному рівні видами предмета доказування, правову природу. З одного боку, він має похідний характер, оскільки обставини, що складають його зміст, починають встановлюватися лише за наявності ознак певного кримінального правопорушення в діях уповноваженої особи юридичної особи і автоматично припиняють у разі закриття кримінального провадження щодо неї. З іншого, існування підстав притягнення до кримінальної відповідальності уповноваженої особи юридичної особи є передумовою доказування додаткових, порівняно зі ст. 91 КПК України, обставин [6, с. 136–139].

Зазначене твердження дало підстави зробити висновок про необхідність виділення в теорії кримінального процесуального права такого різновиду предмета доказування, як «спеціально-похідний», що притаманний кримінальному провадженню щодо юридичної особи. Він є спеціальним, оскільки відрізняється змістом та колом обставин, що підлягають доказуванню у цьому виді провадження, порівняно із загальним. Похідним – тому що необхідність його формування повністю залежить від наявності складу кримінального правопорушення в діях уповноваженої фізичної особи та відсутності підстав закриття кримінального провадження щодо неї.

З'ясування характеру предмета доказування у кримінальному провадженні щодо юридичної особи логічно підготує до визначення та аналізу обставин, що підлягають доказуванню у ньому. Вирішення цього завдання дозволить окреслити напрямки пізнавальної діяльності суб'єктів кримінального провадження, розробити практичні рекомендації, спрямовані на підвищення дієвості досудового розслідування та судового провадження щодо юридичної особи. Відповідні юридичні висновки робитимемо, резюмуючи, що в діях уповноваженої особи юри-

дичної особи є ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 96-3 КК України, відомості про яке внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань і за яким слідчий та прокурор здійснюють доказування обставин, передбачених ст. 91 КПК України для даного виду правопорушень.

Системний аналіз положень кримінального та кримінального процесуального законів дає можливість виокремити такі елементи предмета доказування у кримінальному провадженні щодо юридичної особи, які, на наш погляд, доцільно закріпити в окремій статті КПК України. Вона повинна мати назву: «Обставини, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні щодо юридичної особи» та такий зміст:

«Під час досудового розслідування та судового розгляду в кримінальному провадженні щодо юридичної особи, крім обставин, передбачених ст. 91 цього Кодексу, також з'ясовуються:

- 1) організаційно-правова форма юридичної особи;
- 2) повноваження особи, яка діяла від імені юридичної особи;
- 3) обставини, які підтверджують, що уповноважена особа: вчинила злочини, передбачені п. 3 ч. 1 ст. 96-3 КК України, від імені юридичної особи; злочини, передбачені п. 1, 4 ч. 1 ст. 96-3 КК України, від імені та в інтересах юридичної особи; не забезпечила виконання покладених на неї законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення будь-якого зі злочинів, передбачених ч. 2 ст. 96-3 КК України;
- 4) ступінь тяжкості вчиненого її уповноваженою особою злочину, ступінь здійснення злочинного наміру;
- 5) характер та розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою;
- 6) вжиті юридичною особою заходи для запобігання кримінальному правопорушенню;
- 7) обставини, що є підставою для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру чи закриття кримінального провадження;
- 8) майновий стан юридичної особи.

Для комплексного розуміння змісту предмета доказування у кримінальному провадженні щодо юридичної особи обставини, що його складають, доцільно поділити на дві групи:

- а) обставини, що є підставою застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за наявності складу злочину в діях уповноваженої особи юридичної особи. До них, відповідно до запропонованої редакції статті («Обставини, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні щодо юридичної особи»), слід віднести ті, які зазначені у п. 1–3. Відсутність будь-якої з них унеможливає застосування до юридичної особи такого виду відповідальності та робить зайвим доказування наступних, окреслених у п. 4–7.
- б) обставини, які підлягають доказуванню з метою визначення виду та розміру заходу кримінально-правового характеру, що застосовується до юридичної особи (п. 4–7). Їх встановлення дозволить суду обрати найбільш доцільну та справедливую міру відповідальності для юридичної особи.

Виокремлення обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні щодо юридичної особи, є передумовою з'ясування їх змісту з метою уніфікованого сприйняття правозастосовниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Groshewiy Yu.M., Stakhivskiy S.M. Докази та доказування у кримінальному процесі: наук.-метод. посіб. К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2006. 272 с.
2. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса. В 2-х т. М.: Наука, 1968. Т. 1. 469 с.
3. Міхеєнко М.М., Нор В.Т., Шибіко В.П. Кримінальний процес України: підручник. К.: Либідь, 1999. 536 с.
4. Попелюшко В. Предмет доказування в кримінальному процесі (процесуально-правові та кримінальне правові аспекти). Острог, 2001. 196 с.
5. Ларин А.М. Расследование по уголовному делу. Планирование, организация. М.: Юрид. лит., 1970. 220 с.
6. Панченко О.В. Предмет доказування в кримінальному провадженні щодо юридичної особи. Национальний юридический журнал: теория и практика. 2017. № 6 (Ч. 1). С. 136–139.